

Sağlığın geliştirilmesi bağlamında tütün kontrolü: Etik bir çerçeve

Ahmet Özdiñç¹

¹İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

öz

Tütün kullanımı, küresel halk sağlığına yönelik en büyük tehditlerden biri olmaya devam etmektedir. Tütünle mücadele stratejileri, sadece teknik veya tıbbi müdahaleler değil, aynı zamanda etik tartışmaları da içeren bir süreçtir. Bu bildiri; modern tıp etiğinin ana ilkeleri olan özerklik, yararlılık, zarar vermeme ve adalet ışığında tütün kontrolünün etik zeminini özetlemektedir.

Yararlılık ve Zarar Vermeme İlkeleri

Tıp etiğinin en temel taşları olan yararlılık ve zarar vermeme ilkeleri, tütün kontrol politikalarının birincil meşruiyet kaynağıdır. Tütün kullanımı, önlenabilir hastalık ve ölüm yükünün başat faktörüdür.

Toplum Sağlığını Koruma: Devletin ve sağlık kurumlarının, bireyleri tütünün yıkıcı etkilerinden koruma ve sağlığı geliştirme ödevi bulunmaktadır. Reklam yasakları, yüksek vergilendirme ve kapalı alan sınırlamaları, toplumun genel sağlık düzeyini yükseltmeyi hedefleyen “yararlı” müdahalelerdir.

Pasif Etkilenim: Zarar vermeme ilkesi, sadece içiciyi değil, tütün dumanına maruz kalan üçüncü kişileri de kapsar. Kamusal alanlardaki kısıtlamalar, bireylerin kendi iradeleri dışında fiziksel zarara uğramasını engelleme amacı taşıdığı için ahlaki açıdan zorunludur.

Özerklik Paradoksu ve Bağımlılık

Tütün endüstrisi sıklıkla “seçim özgürlüğü” argümanına sığınsa da, etik açıdan özerklik kavramı burada sorunludur.

Karar Verme Yetisi: Gerçek bir özerklik, bireyin rasyonel ve dış baskılardan bağımsız karar verebilmesini gerektirir. Nikotin bağımlılığı, bireyin özgür iradesini kısıtlayan psikolojik ve fizyolojik bir prangadır. Bu bağlamda, tütünle mücadele aslında bireyin özerkliğini iade etme süreci sayılabilir.

Bilgilendirilmiş Onam: Tütün ürünlerinin riskleri konusundaki şeffaflık, tıbbi etik ilkelerinden biri olan bilgilendirilmiş onamın kamusal bir yansımasıdır.

Sosyal Adalet ve Sağlıkta Hakkaniyet

Adalet ilkesi, sağlık kaynaklarının ve yüklerinin toplumun tüm kesimlerine eşit dağıtılmasını savunur.

✉ Ahmet Özdiñç ▪ ahmet.ozdinc@iuc.edu.tr

Geliş tarihi / Received: 27.03.2026 **Kabul tarihi / Accepted:** 05.05.2026 **Yayın tarihi / Published:** 22.05.2026

Telif hakkı © 2026 Yazar(lar). Sağlığı Geliştirme ve Sigara ile Mücadele Derneği tarafından yayımlandı. Açık erişimli bu makale, orijinal çalışmaya uygun şekilde atıfta bulunulması koşuluyla, herhangi bir ortamda veya formatta sınırsız kullanım, dağıtım ve çoğaltmaya izin veren [Creative Commons Atıf Lisansı \(CC BY\)](#) ile dağıtılmıştır.

Copyright © 2026 The Author(s). Published by The Society for Health Promotion and Tobacco Control. This is an open access article distributed under the [Creative Commons Attribution License \(CC BY\)](#), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited.

Kırılgan Grupların Korunması: Tütün kullanımı genellikle sosyoekonomik düzeyi düşük gruplarda, gençlerde ve dezavantajlı topluluklarda daha yaygındır. Endüstrinin bu grupları hedef alan pazarlama stratejileri etik açıdan tartışmalıdır.

Erişilebilirlik: Etik bir çerçeve, sadece kısıtlamaları değil, aynı zamanda tütün bırakma yardımlarının (ilaçlar, danışmanlık) toplumun her kesimi için ücretsiz veya erişilebilir olmasını da şart koşar.

İlmlı Paternalizm ve Kamu Yararı

Tütün kontrolü politikaları bazen “ilmlı paternalizm” olarak adlandırılır. Devletin bireyi, kendi uzun vadeli çıkarları doğrultusunda korumasıdır. Ancak bu müdahale, bireysel özgürlükleri asgari düzeyde etkileyecek şekilde orantılı olmalıdır. “Zarar İlkesi” uyarınca, bir bireyin özgürlüğü başkalarına (sağlık sistemine mali yük, pasif etkilenim) zarar verdiği noktada kısıtlanması tartışılabilir.

Sonuç

Sağlığın geliştirilmesi bağlamında tütünle mücadele, sadece bireysel bir yaşam tarzı tercihi değil, kolektif bir sorumluluktur. Etik bir çerçeve; endüstrinin manipölasyonlarını engellemeyi, bağımlılıkla mücadelede hakkaniyeti sağlamayı ve gelecek nesillerin sağlıklı bir çevrede büyüme hakkını savunmayı merkeze almalıdır. Bu süreçte tıp etiği, politikacıların ve sağlık profesyonellerinin yolunu aydınlatan temel rehberdir.

Anahtar kelimeler: tütün kontrol, etik, özerklik, paternalizm